

SAMARALI VA SAMARASIZ INVESTITSIYALAR

Qodirov Farrux Ergash o'g'li

Matematika va ta'limda axborot texnologiyasi kafedrasida mudiri

Nu'monova Xushnoza Shuhrat qizi

Shahrisabz davlat pedagogika instituti Pedagogika
nazariyasi va tarixi yo'nalishi

1-kurs magistranti, orcid: 0009-0008-3281-0290

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15392966>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 05- May 2025 yil

Ma'qullandi: 10- May 2025 yil

Nashr qilindi: 13- May 2025 yil

KEYWORDS

investitsiya, samarali, samarasiz, bozor, investor, risk

ABSTRACT

Investitsiyalar samarali va samarasiz bo'lishi mumkin. Buning asosiy omillari qanday tadbirlar yoki strategiyalar tanlanganiga, bozordagi shart-sharoitlarga, mahsulot yoki xizmatlarga, hamda ularning rivojlanish qobiliyatiga bog'liq. Maqolada samarali va samarasiz investitsiyalarni tahlil qilib, ularning farqlari va xususiyatlarini ko'rib chiqamiz.

Samarali va samarasiz investitsiyalarni ko'rib chiqishdan oldin investitsiya tushunchasiga to'xtalib o'tsak. Investitsiyalar - bu moliyaviy resurslarni o'sha resurslardan kelajakda foyda olish maqsadida turli sohalarga yo'naltirish jarayonidir. Biroq, barcha investitsiyalar bir xil natija bermaydi. Ba'zilar muvaffaqiyatli bo'lib, yuqori daromad keltirsa, boshqalari esa zarar keltirishi yoki umuman foyda bermasligi mumkin. Samarali va samarasiz investitsiyalarni tahlil qilishda ularning iqtisodiy ta'siri, bozordagi xatti-harakatlar, risklarni boshqarish va strategik qarorlar muhim o'rin tutadi. Samarali investitsiyalar iqtisodiy o'sishga ijobiy ta'sir ko'rsatadi, samarasiz investitsiyalar esa iqtisodiy turg'unlikka olib kelishi mumkin. Tahlil qilishda iqtisodiy tahlil, bozor tahlili, risklarni boshqarish va uzoq muddatli strategiyalarga e'tibor qaratish muhimdir. Foyda keltiradigan investitsiyalar samarali investitsiyalar deb yuritiladi. Samarali investitsiya - bu o'z vaqtida va to'g'ri strategiyalar asosida amalga oshirilgan investitsiya, uning natijasida yuqori daromad yoki qiymatning ortishi kutiladi. Samarali investitsiyalarni tanlashda bir necha omillarni hisobga olish zarur:

Riskni boshqarish. Samarali investitsiyalar har doim riskni boshqarish va o'lchashni talab qiladi. Yaxshi rejalashtirilgan va diversifikatsiya qilingan portfel yordamida investor risklarni kamaytiradi va uzoq muddatda barqaror foyda olish imkoniyatini oshiradi.

Bozorni tahlil qilish. Investitsiya qilishdan oldin bozorni chuqur tahlil qilish zarur. Yaxshi investitsiyalar o'z vaqtida bozorning yuqori va past nuqtalarini to'g'ri prognoz qilishga asoslanadi. Asosiy iqtisodiy ko'rsatkichlarni, sanoatning rivojlanishini va kompaniyaning moliyaviy holatini o'rganish juda muhim.

Innovatsiyalar va texnologiyalar. Samarali investitsiyalar ko'pincha texnologiyalar va innovatsion sohalarga yo'naltirilgan bo'ladi. Yangi texnologiyalar va ilg'or mahsulotlar bozorni tezda o'zgartirib, yuqori daromad keltirishi mumkin.

Tajriba va bilim. Samarali investitsiyalarni amalga oshirayotgan investorlar ko'pincha tajribali va bozorni yaxshi tushunadigan shaxslar bo'lib, ular o'zlarining oldingi muvaffaqiyatlarini tahlil qilish va yangi imkoniyatlarni qidirish orqali foyda olishadi.

Zarar keltirgan yoki umuman foyda bermagan investitsiyalarni esa biz samarasiz investitsiyalar deb ataymiz. Samarasiz investitsiya - bu risklar boshqarilmagan yoki yomon rejalashtirilgan investitsiya bo'lib, natijada zarar yoki kutilgan foyda olinmaydi. Samarali investitsiyalardan farqli o'laroq, samarasiz investitsiyalar turli sabablarga ko'ra o'z maqsadlariga yetolmaydi. Bu investitsiyalarning ba'zi umumiy xususiyatlari:

Riskni yomon boshqarish. Samarasiz investitsiyalar ko'pincha risklarni to'g'ri boshqarilmasligi sababli yomon natijalarga olib keladi. Yaxshi risklarni tahlil qilish va to'g'ri qarorlar qabul qilish muhim ahamiyatga ega.

Bozorni noto'g'ri tahlil qilish. Samarasiz investitsiyalar ko'pincha bozorning noto'g'ri tahlil qilishidan kelib chiqadi. Agar investor bozorni to'g'ri tushunmasa, ular noto'g'ri sohaga yoki yomon kompaniyaga pul tikishi mumkin, bu esa zarar keltiradi. Sanoat yoki kompaniya muammolari. Samarasiz investitsiyalar, odatda, sanoatdagi yoki kompaniyadagi jiddiy muammolar tufayli amalga oshiriladi. Masalan, kompaniyaning moliyaviy holati yoki menejmentdagi xatoliklar investitsiyaning muvaffaqiyatsiz bo'lishiga olib kelishi mumkin.

Tajribasizlik yoki ma'lumot yetishmasligi. Investitsiyalarni amalga oshirayotgan investorlar tajribasiz yoki yetarli bilimga ega bo'lmasalar, ular noto'g'ri qarorlar qabul qilib, samarali bo'lmagan investitsiyalarni amalga oshirishi mumkin. Adabiyotlarda samarali investitsiyalarni amalga oshirish uchun ba'zi maslahatlar berilgan: diversifikatsiya, innovatsion texnologiyalarni qo'llash, bozor tahlilini yaxshilash, xavfni boshqarish va moliya strategiyalarini aniqlash kabi omillar muhim hisoblanadi. Robert G. Hagstrom (2013) o'zining "The Warren Buffett Way" kitobida investorlar uchun uzoq muddatli samarali investitsiya strategiyalarini ishlab chiqishda ehtiyotkorlik bilan qarorlar qabul qilishning ahamiyatini ta'kidlaydi.

Samarali investitsiyalar ko'pincha rivojlangan iqtisodiyotlar va yuqori samaradorlikka ega bo'lgan sektorlar bilan bog'liq. Ular bozorning o'zgarishiga moslashuvchan va uzoq muddatli daromad keltiradi. Samuelson va Nordhaus (2009) kabi mashhur iqtisodchilar, samarali investitsiyalarni amalga oshirishda risklarni boshqarish, uzoq muddatli strategiyalarni ishlab chiqish va resurslarni to'g'ri taqsimlashning muhimligini ta'kidlaydilar.

Samarasiz investitsiyalar esa qisqa muddatda yuqori xavf-xatarlar, noto'g'ri strategiyalar va bozor beqarorligi tufayli zarar keltirishi mumkin.

Samarali va samarasiz investitsiyalarni farqlashda quyidagi omillarni hisobga olish mumkin:

Samarali investitsiyalar odatda yuqori risklarni o'z ichiga olsa-da, ular yuqori daromad keltirish imkonini beradi. Biroq, samarasiz investitsiyalar yuqori risklarni to'g'ri boshqarolmaslikdan kelib chiqadi va shuning uchun zarar keltiradi.

Diversifikatsiya: Samarali investitsiyalar ko'pincha diversifikatsiya qilingan portfollarni o'z ichiga oladi, bu esa zararlarni kamaytirishga yordam beradi. Samarasiz investitsiyalar esa odatda yagona soha yoki kompaniyaga yo'naltirilgan bo'lib, yuqori riskga olib keladi.

Tahlil va strategiya: Samarali investitsiyalar tahlil va strategiyaning aniq rejasiga asoslanadi. Samarasiz investitsiyalar esa ko'pincha bu jarayonni e'tiborsiz qoldirish yoki noto'g'ri amalga oshirishdan kelib chiqadi.

Samarali investitsiyalar yuqori daromad keltirishi mumkin, ammo ular yuqori riskni ham o'z ichiga oladi. Shu sababli, ular to'g'ri rejalashtirish, bilim, va bozorni tahlil qilishni talab qiladi. Samarali investitsiyalarni amalga oshirishda diversifikatsiya va tajribali yondashuv muhim ahamiyatga ega. Samarali investitsiyalarni amalga oshirish orqali investorlar o'z kapitalini samarali oshirishlari mumkin, ammo bu jarayon muvaffaqiyatli bo'lishi uchun uzoq muddatli rejalashtirish va ehtiyotkorlik talab etiladi.

Samarasiz investitsiyalar esa ko'pincha yomon rejalashtirish, noto'g'ri tahlil, yoki yomon risk boshqaruvi sababli zarar keltiradi. Bunday investitsiyalardan qochish uchun har bir investor bozorni chuqur o'rganishi va o'z investitsiya strategiyasini aniq belgilab olishlari lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Жовлиева, Гульшаной. "DISTINCTIVE FEATURES OF TEACHING STUDENTS OF THE PEDAGOGICAL INSTITUTE METHODS USED IN MATHEMATICS LESSONS." Международный мультидисциплинарный журнал исследований и разработок 1.3 (2025): 96-100.
2. X.Boqiyev G.A.Jovliyeva, Aniq fanlarga ixtisoslashtirilgan maktablarda matematika fanini o'qitish texnologiyasi, xalq ta'limi, 2024/12, 79-81.
3. G. Jovliyeva, Boshlang'ich sinflarda matematika o'qitishda kompetensiyaviy yondashuv usullari, Pedagog, 2023/6, 8-10.
4. Г.А. Жовлиева, Differensial tenglamalarga oid tushunchalarni o'qitishning o'ziga xosligi, Belarus international scientific research conference, 2023/6, 2023/6.
5. Gulshanoy Jovliyeva, Methodological-mathematical training of primary school teachers and duties, Pedagog, 2023/2, 166-168.
6. Mirzayeva, Shahlo Ruzmat-qizi. "The importance of studying emotional intelligence in medical students." Journal of Innovation, Creativity and Art (2023): 215-220
7. Dilobar Kuchkarovna Xoshimova, Talabani kreativ qobiliyatini shakllantirishda ta'lim texnologiyalaridan foydalanish (Aniq fanlarni o'qitish misolida), Xalq ta'limi, 2024/2, 2024/2.
8. Dilobar Kuchkarovna Xoshimova, Directional derivative and gradient of a multivariable function, International Conference on Innovations in Applied Sciences, Education and Humanities, 2024/1/26, 1-9.
9. Khoshimova, D. "THE USING OF EDUCATIONAL TECHNOLOGIES IN TEACHING EXACT SCIENCES AND FORMING THE STUDENT'S CREATIVE ABILITY." Science and innovation 3.B1 (2024): 5-13.
10. K.Z.Negmatova I.N.Ro'zimurodov, D.K.Xoshimova, Ehtimollik va statistika, 2024, 156.
11. Khoshimova. D.K, Use of pedagogical technology in explanation of the Gauss-Jordan method of solving the system of linear equations, WEB OF SCIENTIST, 2024/1, 50-54.
12. Raxmatov, Sherqo'zi Olimovich. "masofaviy ta'lim dasturlarining ta'lim tizimida afzalliklari va amaliy ahamiyati (moodle, scorm, tutor dasturlari misolida)." Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences 1.11 (2021): 1263-1270.
13. Gulnoza Raxmatov Sherqo'zi Olimovich, Berdiyeva, O'ZBEKISTON ELEKTRON SAVDO TIZIMIDA MUAMMOLAR VA TAKLIFLAR, Science and innovation in the education system, 2024/4/8, 16-22.
14. Gulnoza Raxmatov Sherqo'zi Olimovich, Berdiyeva, RAQAMLI IQTISODIYOTNING MAQSAD VA VAZIFALARI VA UNING O'ZBEKISTONDA RIVOJLANISHI, Педагогика и

психология в современном мире: теоретические и практические исследования, 2024/4/8, 11-14.

15. Gulnoza Raxmatov Sherqo'zi Olimovich, Berdiyeva, Raimbek Muzaffarov, ELEKTRON TIJORATNING AN'ANAVIY SAVDO TURLARI BILAN XARAKTERLI XUSUSIYATLARI, Инновационные исследования в современном мире: теория и практика, 2024/4/8, 14-18.

16. Raxmatov Sherqo'zi Akbar Kodirov, Ta'lim jarayonida bulutli texnologiyalardan foydalanishning samaradorligi, Pedagogis Internatsional research, 2023/5/15, 69.

17. Kodirov, Akbar, Gulzor Qamariddinova, and Shahnoza Eshmurodova. "O 'ZBEKISTONDA MILLIY TURIZM RIVOJLANISHINI SHAKLLANTIRUVCHI IQTISODIY VA MOLIVAVIY OMILLARINI O 'RGANISH." YANGI O 'ZBEKISTONDA MILLIY TURIZM ISTIQBOLLARI 1.01 (2024).

18. Akbar Kodirov, Farangiz Kenjayeva, Marjona Yusupova, MAKTABLARDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA ANIQ FAN MAVZULARINI OTISHDA ERISHILAYOTGAN YUTUQ VA KAMCHILIKLAR, Инновационные исследования в современном мире: теория и практика, 2024, 49-52.

19. Kodirov, Akbar Shuxratovich, and Muborak To'lg'in Qizi Nomozova. "MASOFAVIY TALIMDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARINING ISTIQBOLLI ASOSLARI." Academic research in educational sciences 4.CSPU Conference 1 (2023): 753-756.

20. Kodirov, Akbar, Gulasal Ruziyeva, and Marjona Yusupova. "ELEKTRON QO 'LLANMALAR YARATISHDA AUTOPLAY DASTURIDAN FOYDALANISH VA IMKONIYATLARINI TA'LIM TIZIMDA TALQIN ETISH." Наука и технология в современном мире 3 (2024): 51-55.

21. Shuxratovich, Kodirov Akbar. "KATTA MA'LUMOT BAZALARINI PARALLEL ISHLOV BERISH USULLARINI VA MODELLARINI O'RGANISH." Journal of new century innovations 43 (2023): 93-95.

22. Nuriddinova, Nozima, and Dinora Norboboyeva. "CHET ELDA ALOHIDA YORDAMGA MUHTOJ BOLALARNING INKLYUZIV TA'LIMI." Молодые ученые 3.8 (2025): 160-165.

23. Nuriddinova, Nozima, and Dinora Norboboyeva. "O 'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA INKLYUZIV TA'LIMNING ME'YORIY-HUQUQIY BAZASI VA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI." Наука и инновация 3.8 (2025): 146-151.

24. Salimova, Marjona, and Nozima Nuriddinova. "AXBOROT TEXNOLOGIYALARI VA TABIIY ILMIY FANLARNI O'QITISHDA DOLZARB MUAMMOLAR VA ULARNI HAL QILISHNING INNOVATSION USULLARI." Наука и инновация 2.38 (2024): 161-164.

25. Nuriddinova, Sevinch, and Nozima Nuriddinova. "Increasing the effectiveness of learning biology lessons by means of interactive games and interactive methods." Multidisciplinary Journal of Science and Technology 4.7 (2024): 288-290.